

MIHAIL BONCS—BRUJEVICS:

FELKÖTÖTTEM KARDOMAT...

(Budapest—Uzsgorod, Európa Könyvkiadó—Kárpáti Kiadó, 1970. 454 o.)

Mihail Boncs-Brujevics

Felkötöttem kardomat...

A könyv írásakor 87 éves, a cár szolgálatából a szocialista forradalom mellé állt Boncs—Brujevics, nyugállományú altábornagy az orosz és világtörténelem alakulásának egyik legdöntőbb korszakfordulójára tekint vissza. A cári hadsereg vezérkari ezredese, majd tábornoka széles ívű pályát futott be, amíg a dinasztia valóban „hűséges” szolgálatából eljutott addig, hogy — saját szavait idézve — „elárultam az uralkodót”. Egyértelmű átállásához

nem a bolsevik eszmék gyors befogadása — ezt maga sem állítja —, hanem éles, a cárizmust is kritikával szemlélő látásmódja, hazaszeretete, embersége adta meg a döntő lökést.

Visszaemlékezései kezdőpontja az első világháború kitörésének ideje. A tabló, melyet a háborús cári hadsereg-ről fest, sokszínű és különösen érdekese az teszi, hogy a háború orosz nézőpontját — legalábbis magyar nyelven — az olvasónak eddig nem igen volt alkalma megismerni. Pontról pontra követi a mammut-birodalom és hatalmas hadserege forradalmasodásának útját a „földindulás” kirobbanásáig, a polgárháború első éveit.

A szerző művében szemléletes képet ad az orosz hadsereg gyengeségéről, sebezhetőségéről, szigorú bírálattal illeti az orosz hadvezetést, amely — akárcsak II. Vilmos — a háború gyors és természetesen sikeres befejezésének illúziójában ringatta magát.

„A Németország elleni háború előkészületei során a cári Oroszország kormánya otromba számítási hibát követett el, amely sok millió emberéletbe, jelentős területek elvesztésébe került, és végül az egész hadjárat kudarcát eredményezte.

Nemcsak a katonai hatóság, a kormány, az Államtanács és az udvar, hanem még a progresszív Állami Duma is bizonyos volt benne, hogy a németekkel vívott háború négy, legfeljebb hét-hét hónap alatt véget ér. A hatalmon levők közül senki sem tétélezte fel, hogy a hadműveletek több évig elhúzódnak. Valamennyi mozgósítási tartalékot úgy méreteztük, hogy a hadjá-

rat, ha az első hóig nem is, de minden-
esetre legkésőbb tavasszal befejező-
dik." Boncs—Brujevics, aki a háború
kirobbanásakor ezredparancsnok volt,
maga is annyira hitt a háború gyors
befejezésében, hogy — miként írja —:
„még meleg holmit sem vittem magam-
mal, akárcsak a többi tiszt.”

A derűlátás, a háború antant-
győzelemmel való gyors befejezésének
lehetősége azonban egyre inkább a kö-
dös távolba vészett, és az állóháború
kegyetlen valósága vette át a siker re-
ményének helyét. Az okokat elemezve
az eredménytelenség számos összetevő-
jére derül fény, és nyilvánvalóvá válik,
hogy az orosz hadsereg — az adott fel-
tétel mellett — sikerre nem is szá-
míthatott. A háború első hónapjaiban
kiderült „hogy még a legemibb had-
tápszolgálatot sem vagunk képesek
megszervezni. Offenzívánk (a Lvovi
hadműveletekről van szó) mindössze
néhány napja folyt, és egyes ezredek
már két, sőt három napja nem láttak
kenyeret... itt-ott hiány volt töltény-
ben és gránátban.” A orosz taktika kö-
vetkezményeként csődött mondták a hí-
res kozák alakulatok is. A hatalmas
emberveszteségek miatt a háború má-
sodik-harmadik évére harcedzett, ta-
pasztalt katona allig maradt, helyüket
rosszul képzett tartalékok foglalták
el. A tüzéség állandó lőszerhiányban
szenvedett, a technikai felkészültség fo-
ka pedig rendkívül alacsony volt. „A
két ősi orosz rákfene — a bürokratiz-
mus és a sikkasztás —, a szintén ősi
szemfényvesztéssel együtt, meghegyes-
meghiúsította az orosz katona hősi erő-
feszítéseit.” Az egészségügy teljesen le-
zülött, olyannyira, hogy a „sebesült ka-
tonát mártírrá avatta. Emlékezzünk
például — írja — az I. Miklós által
indított felhőborító magyarországi had-
járat nálunk nem igen tanulmányozott
történetére, amikor is a Tiszához vezé-
nyelt sereg jó egyharmada elpusztult
kolerában...” A hadvezetőség azonban
a példára emlékezni nem akart.

Rendkívül plasztikus kép bontakozik
ki az olvasó előtt az orosz hírszerzés
gyengeségéről, gyakorta a neveltséges-
ségig menő baklövéséről, amelyek kö-
vetkezményei azonban tíz- és százazrek
életét követelték.

A szerző az orosz hadvezetés gyenge-
ségei leírásának tág teret szentel, ter-
mészetesen nem feledkezve meg az
egyes, kitűnő képességű katonák, tábor-
nokok érdemeinek kiemeléséről sem.

A valóság azonban elsősorban az alkal-
matlan, tehetetlen tábornokok cseleke-
deteinek felsorolását tette lehetővé, hi-
szen olyan katonai vezetők kerültek
döntő fontosságú pozíciókba, mint Ku-
ropatkin, aki már az 1904—1905-ös
orosz—japán háborúban a tehetetlenség
és gyávaság hírhedt példáját szolgál-
tatta.

Keserű szavakkal emlékezik meg a
szövetségesekről, akik az orosz hadsereg
felszerelésére vállalt kötelezettségeiket
nem teljesítették. Joffre marsall, egy
nehéztüzérséget kérő levélre válaszolva
csak üres szölamokat halmozott, „pél-
dául, hogy az orosz hadsereg arany-
betűs oldalakat írt be a történelemben,
de ennél tovább nem ment.”

Éles szemmel vette észre a hadsereg
forradalmasodásának kétségbevonha-
tatlan jeleit: és jelentős részt szentel a
februári forradalomtól az októberi szo-
cialista forradalomig terjedő időszak
felelevenítésének, a hadsereg bomlásá-
nak és az új hadsereg kiépítése elemző-
ségének. Tehette, hiszen olyan felelősség-
teljes posztokon állott, mint a Főhadi-
szállás törzsfőnöke, vagy a Köztársaság
Tábori Törzsének főnöke. Számos jelen-
tős eseményt tesz mikroszkóp alá és sok
adalékot szolgáltat a történetek jobb
megértéséhez.

Am nemcsak a cárizmust bírálja, ha-
nem őszintén ír az új rendszerrel szem-
ben felmerült kétségeiről, gyakran éles
— és sokszor helytálló — kritikával
illeti a forradalom és a polgárháború
első éveinek számos elsősorban kato-
nai jellegű intézkedését. Nem fél meg-
mutatni a világrengető változások szük-
ségyszerű árnyoldalát sem, a szervezet-
lenséget, a fejetlenséget, a gyakori —
habár nem általános és jórészt magya-
rázható —, törvénytelen önbíráskodá-
sok negatív hatását. A könyv kritikai
szemléletét azért érdemes hangsúlyoz-
ni, mert ezek a megjegyzések részben
újat jelentenek, hiszen az eddig meg-
jelent művek túlnyomó többségét a po-
zítívumok — egyébként jogos — hang-
súlyozása töltötte ki. Holott a történe-
lemben jártas olvasó tudja, hogy min-
den világformáló esemény elkerülhe-
tetlenül kétoldalú és a jogos indulato-
kat gyakorta csak egy hajszál választja
el a jogtalan, embertelen tettektől.
A szovjet rendszernek azonban — és ez
is tág teret kap a könyvben — volt
elegendő ereje a forradalom áradatának
gátak közé szorítására, mint ahogy ele-
gendő fizikai és erkölcsi tartalékkal

rendelkezett a világháborúban demoralizálódott, szinte felbomlott hadseregnek forradalmi Vörös Hadsereggé való átszervezéséhez is.

Eleven, életteli portrét kapunk a forradalom vezetőjéről, Leninről, továbbá a kor más jelentős szerepet játszó személyiségeiről, pl. mint Raszputyin, Vacetisz, Dibenkó, Gyenyikin, Krasznov, Kerenszkij, Kornyilov, Masaryk stb.

Boncs—Brujevics tág teret szentel a forradalom egyik legellentmondásosabb alakjának, Trockijnak elemzésére.

Saját példáján igyekszik bizonyítani könyve egyik alapvető tételét, amely szerint: „Van egy olyan téves elképzelés, hogy a régi tisztek túlnyomó többsége fegyverrel harcolt a szovjetek ellen. A történelem azonban mást mond.”

A neveltetés, a cári rendszerben eltöltött évtizedek, a személyes hang tesz érthetővé a mű — és a mögötte levő ember — számos esetben helytelen ítéleteit. Egy becsületes, izig-vérig katona emlékirata a könyv, egy olyan katonáé, aki a forradalom mellé állásának indítékait vizsgálva le meri írni: „De még most, nyolcvanhetedik életévemben, amikor nincs miért köntörfalaznom, még most sem tudok magamban pontos választ adni arra a kérdésre, hogy miért tettem ezt.” Kérdésre saját élete a válasz, hiszen egy sor fontos katonai pozíció felelősségteljes ellátásával bizonyította a forradalomhoz való rendíthetetlen hűségét.

Speidl Zoltán